

Briselē, 29.6.2023.
COM(2023) 356 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Pirmais divgadu ziņojums par globālās pieejas pētniecībai un inovācijai īstenošanu

1. IEVADS

Globālā kontekstā, ko raksturo paaugstināta ģeopolitiskā spriedze un no tās izrietošā pasaules piegādes ķēžu sadrumstalotība, Eiropas Savienība saskaras ar izaicinājumu dažādot un aizstāt kritiski svarīgo izejvielu un tīras enerģijas piegādes avotus. Lai nodrošinātu ES atvērto stratēģisko autonomiju, tai ciešā sadarbībā ar uzticamiem partneriem ir arī jāpalielina savas tehnoloģiskās suverenitātes spējas.

Zaļā kursa industriālajā plānā¹ ir atzīta nepieciešamība nākamajā desmitgadē ievērojami kāpināt neto nulles emisiju produktu un energoapgādes risinājumu tehnoloģisko izstrādi, ražošanu un uzstādīšanu. Eiropa ir vadošā pozīcijā inovācijas jomā, un tai ir pasaules līmenī vadoši zinātnieki un pētnieki. Balstoties uz šīm priekšrocībām, Komisija sadarbojas ar partneriem nolūkā izstrādāt un ieviest neto nulles emisiju tehnoloģijas, izmantojot atvērtu, bet pārlicinošu pieeju.

Paziņojumā par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai² Komisija nāca klajā ar stratēģiju, kā padziļināt starptautisko sadarbību pētniecības un inovācijas jomā, pamatojoties uz atvērtību un pamattiesību un vērtību ievērošanu. Padome atkārtoti apstiprināja ES apņemšanos nodrošināt atvērtību starptautiskajā sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā, vienlaikus cenšoties nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus un līdzsvarotu abpusēju atvērtību³, un Eiropas Parlaments uzsvēra, ka ir jāattīsta uz noteikumiem balstīta daudzpusēja sadarbība, kurā izšķiroša nozīme būtu jāpiešķir pētniecībai un inovācijai⁴.

Paziņojums par globālo pieeju tiek īstenots, pielāgojot divpusējo sadarbību ar atsevišķām valstīm, cenšoties panākt savstarpēju atvērtību un nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Vienlaikus ar paziņojumu par globālo pieeju tiek atbalstītas daudzpusējās partnerības nolūkā rast jaunus risinājumus globālām problēmām un palielināt ES izturētspēju. Tam ir būtiska nozīme, īstenojot ES stratēģiju “Global Gateway”⁵, kuras mērķis ir visā pasaulē veicināt investīcijas digitalizācijas, klimata un enerģētikas, transporta, veselības aprūpes, izglītības un pētniecības jomā.

Šis ir pirmais divgadu ziņojums, kurā izvērtēts panāktais progress virzībā uz paziņojumā par globālo pieeju noteikto mērķu īstenošanu. Tajā sniegts pārskats par ES nostāju starptautiskajā pētniecības un inovācijas sadarbībā dažādās tematiskajās jomās. Tas ietver arī apsvērumus par zinātnes diplomātiju nolūkā vēl vairāk integrēt globālo pieeju pētniecībai un inovācijai ES ārpolitikā un drošības politikā⁶.

2. ES ATKĀRTOTA APŅEMŠANĀS GĀDĀT PAR STARPTAUTISKU ATVĒRTĪBU UN PAMATVĒRTĪBĀM PĒTNIECĪBĀ UN INOVĀCIJĀ

ES izstrādāja vispārīgu principu un vērtību kopumu pētniecības un inovācijas jomā un uzsāka daudzpusēju dialogu ar partnervalstīm un starptautiskiem forumiem par

¹ COM(2023) 62 final.

² COM(2021) 252 final.

³ Padomes secinājumi par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai, 28.9.2021., dokuments Nr. 12301/21.

⁴ Rezolūcija par globālu pieeju pētniecībai un inovācijai, 6.4.2022., 2021/3001(RSP).

⁵ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Global Gateway” (JOIN(2021) 30 final).

⁶ Sk. 34. punktu Padomes secinājumos par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai.

vērtībām un principiem, kas ir svarīgi starptautiskajai sadarbībai pētniecības un inovācijas jomā.

ES atkārtoti apstiprināja apņemšanos rādīt piemēru nolūkā **saglabāt atvērtību** starptautiskajā sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā, vienlaikus vajadzības gadījumā ieviešot ierobežojošus pasākumus. Tā sekmīgi īstenoja jaunus noteikumus par **trešo valstu iesaistīšanos pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”**.

2.1. Vērtības un principi starptautiskajā sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā

Paziņojumā par globālo pieeju norādīts, ka pamatvērtības un principi, uz kā balstās starptautiskā sadarbība pētniecības un inovācijas jomā, būtu jāapspriež ar starptautiskajiem partneriem daudzpusējā dialogā. Šo pieeju Padome apstiprināja trijos ar pētniecību un inovāciju saistītos Padomes secinājumos⁷, kā arī Marseļas deklarācijā⁸ par starptautisko sadarbību pētniecības un inovācijas jomā. Komisija 2022. gada 8. jūlijā rīkoja virtuālu **daudzpusējā dialoga atklāšanas sanākumi**, kurā piedalījās pārstāvji no 46 valstīm⁹ un vairākām starptautiskām organizācijām un Eiropas ieinteresēto personu organizācijām.

Dialogs tiek **īstenots semināros**, kuri veltīti pētniecības un inovācijas vērtībām un principiem¹⁰ un kuru mērķis ir apspriest vispārīgo terminoloģiju, dalīties pieredzē par praktisko īstenošanu un apzināt labu praksi. Diskusijās tiek izvērtēts un to pamatā ir Eiropas pētniecības un inovācijas pakts¹¹, kā arī darbs starptautiskos forumos, piemēram, G7, G20, Pasaules Pētniecības padomē, ESAO un *UNESCO*. Darbsemināru rezultāti tiks konsolidēti, 2023. gadā rīkojot “izvērtēšanas” sanāksmes un 2024. gadā rīkojot ministru sanāksmi, kurā paredzēts piedalīties daudzpusējā dialogā iesaistīto valstu un organizāciju pārstāvjiem.

ES ir arī īpaši aktīvi aizstāvējusi **akadēmisko brīvību**, it īpaši izmantojot projektu *Inspireurope+*, ko finansē no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosaukto darbību (*MSCA*) līdzekļiem. Projekta mērķis ir veicināt starptautisko sadarbību, stiprinot un izplatot labu praksi, atbalstot riskam pakļautos pētniekus, piemēram, pētniekus, kurus skārušas Covid-19 pandēmijas sekas, *de facto* talību režīma īstenošana Afganistānas piespiedu pārņemšana vai iekšējās represijas Krievijā vai piespiedu izceļošana no Krievijas, nostājoties opozīcijā pret valsts izvērsto agresijas karu pret Ukrainu¹².

ES ir uzņēmusies vadošo lomu **atvērtās zinātnes** prakses veicināšanā un pieņemšanā, izmantojot starptautiskas sadarbības iniciatīvas, piemēram, Eiropas atvērtās zinātnes mākonī. Eiropas atvērtās zinātnes mākoņa iniciatīva ir iesaistīta arī reģionālajā un divpusējā sadarbībā,

⁷ Padomes secinājumi par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai, 28.9.2021., dokuments Nr. 12301/21; par Eiropas pētniecības telpas (EPT) turpmāko pārvaldību, 26.11.2021., dokuments Nr. 14308/21; un par vērtībām un principiem starptautiskajai sadarbībai pētniecības un inovācijas jomā, 10.6.2022., dokuments Nr. 10125/22.

⁸ Padomes Francijas prezidentūras laikā organizētā konference Marseļā par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai notika 2021. gada 8. martā. Tās rezultātā tika pieņemta [prezidentvalsts deklarācija par starptautisko sadarbību pētniecības un inovācijas jomā](#).

⁹ Tās ir ES dalībvalstis, pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” asociētās valstis un valstis, kas ar ES noslēgušas nolīgumu par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā.

¹⁰ Šīs vērtības un principi ir izklāstīti Padomes 2022. gada 10. jūnija secinājumos, dokuments Nr. 10125/22. Darbsemināri tiek izstrādāti un organizēti kopā ar dalībvalstīm un/vai starptautiskiem partneriem un ieinteresēto personu organizācijām ciešā sadarbībā ar EPT foruma apakšgrupu globālas pieejas jautājumos.

¹¹ Padomes Ieteikums (ES) 2021/2122 (2021. gada 26. novembris) par Eiropas pētniecības un inovācijas paktu.

¹² Plašāka informācija: [Inspireurope+](#).

piemēram, pētot iespējamās saiknes ar Āfrikas atvērtās zinātnes platformu. ES arī veicina starptautisko saskaņošanu un sadarbību atvērtās zinātnes jomā, līdzpriekšsēdētāja statusā vadot īpašu G7 darba grupu. Joprojām ir nepieciešama turpmāka politikas, noteikumu un rīcības saskaņošana starptautiskā mērogā, lai varētu brīvi apmainīties ar zinātniskajām atziņām un pētniecības datiem un principiem, kas nosaka izmaiņas pētniecības novērtējumā, piemēram, “Coalition for Advancing Research Assessment” (Koalīcija pētniecības novērtējuma veicināšanai) darbības ietvaros.

Zinātnes diplomātijai¹³ mūsdienās ir aizvien lielāka nozīme vairāku faktoru dēļ, piemēram, globālo izaicinājumu pieaugošā sarežģītība, spiediens uz globālajiem kopresursiem, jauno tehnoloģiju ietekme, globālais drošības konteksts, konkrēti, saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, un centieni panākt ES atvērtu stratēģisko autonomiju un tehnoloģisko suverenitāti. **Zinātnes diplomātijas centieni ES joprojām lielā mērā nav koordinēti, trūkst sinerģijas un ES mēroga pieejas**¹⁴. Šādi trūkumi rada neaizsargātību strauji mainīgajā ģeopolitiskajā, zinātniskajā un tehnoloģiskajā vidē, citiem starptautiskajiem dalībniekiem daudz mērķtiecīgāk izmantojot zinātnes diplomātiju.

Padome secinājumos par globālo pieeju un par Eiropas Pētniecības telpas (EPT) turpmāko pārvaldību arī aicināja Komisiju un Eiropas Ārējās darbības dienestu izstrādāt Eiropas zinātnes diplomātijas programmu. Diskusijās, kas notika EPT foruma apakšgrupā par globālo pieeju un ar dažādām ieinteresēto personu grupām, tika izvirzīti četri zinātnes diplomātijas pīlāri¹⁵, un uz šā pamata turpinās diskusijas gan ES iestādēs, gan ar attiecīgajām ieinteresētajām personām.

2.2. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” starptautiskā dimensija un tās asociācijas politika

Starptautiskā sadarbība pētniecības un inovācijas jomā ir būtiski svarīga, lai nodrošinātu piekļuvi talantiem, zināšanām, infrastruktūrām un tirgiem visā pasaulē, efektīvi risinātu globālas problēmas un īstenotu globālās saistības. ES ir nozīmīgs pētniecības un inovācijas internacionalizācijas katalizators, jo ES pētniecības un inovācijas pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” piesaista labākos pētniekus, novatorus un zinātnesietilpīgus uzņēmumus¹⁶.

Atvērtība pasaulei ir pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” preču zīme. Sadarbības projektos var piedalīties partneri no visas pasaules. Izņemot dažus gadījumus, partneri no valstīm ar zemiem un vidējiem ienākumiem ir automātiski tiesīgi saņemt ES finansējumu, savukārt no

¹³ Ar zinātnes diplomātiju šajā kontekstā saprot tiešu vai netiešu zinātnes, zinātnisko pierādījumu un zinātniskās sadarbības izmantošanu diplomātisko mērķu sasniegšanai. Šis termins ietver zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātiku, kā arī sociālās un humanitārās zinātnes.

¹⁴ *Tools for an EU Science Diplomacy*, Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2017. gads.

¹⁵ Zinātnes diplomātijas izmantošana ģeopolitisko problēmu risināšanai sadrumstalotā un daudzpolārā pasaulē; Stratēģiskākas, efektīvākas un noturīgākas Eiropas diplomātijas veicināšana, izmantojot zinātniskus pierādījumus un prognozēšanu; Zinātnes diplomātijas stiprināšana ES un dalībvalstu delegācijās un vēstniecībās un globālās zinātnes diplomātijas veicināšana; Eiropas zinātnes diplomātijas spēju veidošana.

¹⁶ Eiropas Komisija, Ietekmes novērtējums, kas pievienots priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, nosaka tās dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumus (SWD (2018) 307).

rūpnieciski attīstītajām valstīm parasti tiek gaidīts, ka tās projektiem nodrošinās savu finansējumu.

Pirmajās divās pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” divgadu darba programmās (2021.–2022. gadam un 2023.–2024. gadam) aptuveni 21 % no visiem sadarbības pētniecības tematiem aktīvi veicināja starptautisko sadarbību. Tika uzsāktas arī īpašas iniciatīvas, kas vērstas uz sadarbību ar Āfriku un Vidusjūras dienvidu reģiona valstīm. Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktās darbības (*MSCA*) ir visstarptautiskākais pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” elements¹⁷, un tām ir būtiska nozīme pētniecības un inovācijas organizāciju starptautisko partnerību izveidē. No atsevišķiem pētniekiem, kas atlasīti *MSCA* pēcdoktorantūras stipendiju ietvaros, 38 % ir no trešām valstīm¹⁸. Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” uzdevumiem, kas cita starpā ir saistīti ar ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ir spēcīga starptautiskā dimensija¹⁹ (sk. 4. iedaļu).

Saskaņā ar pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” ES ir turpinājusi finansēt trešo valstu lietotāju piekļuvi pētniecības infrastruktūrām, arī Komisijas Kopīgā pētniecības centra pārvaldītajām infrastruktūrām²⁰. ES veicina starptautiskas piekļuves programmas G7 augsta ranga amatpersonu grupā globālās pētniecības infrastruktūras jautājumos²¹. Komisija un dalībvalstis 2022. gadā atbalstīja Brno deklarāciju²², kuras mērķis ir veicināt globālu pētniecības infrastruktūru ekosistēmu.

Iepriekšējās pamatprogrammas bija atvērtas Eiropas Savienības kaimiņvalstu asociācijai, savukārt pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” pirmo reizi piedāvā iespēju asociēt trešās valstis, kuras atrodas jebkurā vietā pasaulē un kurām ir labas iespējas zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā²³, kā arī kopīgas vērtības ar ES. Jaunzēlande ir pirmā valsts, kas neatrodas ES tiešā tuvumā, ar kuru 2022. gada decembrī tika pabeigtas asociācijas sarunas. Norisinās sarunas ar Kanādu, savukārt ES un Korejas samītā 2023. gada maijā tika paziņots par sarunu sākšanu ar Korejas Republiku. Tiek apsvērta arī iespēja sākt sarunas ar Japānu.

¹⁷ Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktās darbības veido aptuveni 50 % no kopējās trešo valstu organizāciju dalības pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”. Daudzās valstīs vairāk nekā 50 % no to kopējās dalības pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” projektos notiek ar *MSCA* starpniecību: ASV (77,5 %); Argentīna (76,5 %), Indonēzija, Singapūra, Jaunzēlande (75 %); Japāna (66,7 %); Austrālija (62,2 %); Čīle (57,1 %); Kanāda (54,1 %).

¹⁸ Pamatojoties uz pirmajiem pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” datiem. Turklāt Komisija ir uzsākusi arī īpašu darbību starptautiskās sadarbības veicināšanai *MSCA* jomā (*MSCA Advocacy*), novērtējot, piemēram, pamatnosacījumus sadarbībai pētnieku apmācībā un mobilitātē ar valstīm, kurās ir spēkā divpusējs nolīgums ar ES par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā.

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/695 (2021. gada 28. aprīlis), ar ko izveido pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, nosaka tās dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumus un atceļ Regulas (ES) Nr. 1290/2013 un (ES) Nr. 1291/2013 (– pētniecības un inovācijas pamatprogramma, ar ko nosaka tās dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumus un atceļ Regulas (ES) Nr. 1290/2013 un (ES) Nr. 1291/2013), sk. tās 8. pantu.

²⁰ Sk.: [Atvērta piekļuve JRC pētniecības infrastruktūrām \(europa.eu\)](#).

²¹ [GSO — Augsta ranga amatpersonu grupa \(GSO\) globālo pētniecības infrastruktūru jautājumos \(gsogri.org\) \(gsogri.org\)](#).

²² [Brno deklarācija par pētniecības infrastruktūru globālās ekosistēmas veicināšanu \(icri2022.cz\)](#).

²³ Atsauce attiecas uz trešām valstīm, kas atbilst Regulas (ES) 2021/695 (2021. gada 28. aprīlis), ar ko izveido pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā noteiktajiem kritērijiem.

* Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO DP Rezolūcijai 1244 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju.

Attiecībā uz ES kaimiņvalstīm — pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” apstiprina iespēju iesaistīties programmā trešām valstīm, kas ir Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) un Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis, pievienošanās valstīm, kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, kā arī Eiropas kaimiņattiecību politikas valstīm. Līdz šim programmā jau ir iesaistījušās 16 valstis: Albānija, Armēnija, Bosnija un Hercegovina, Fēru Salas, Gruzija, Islande, Izraēla, Kosova*, Moldovas Republika, Melnkalne, Ziemeļmaķedonija, Norvēģija, Serbija, Tunisija, Turcija un Ukraina²⁴. ES turpina darbu, lai pabeigtu asociācijas procesu ar Apvienoto Karalisti, un pašlaik notiek oficiālas sarunas ar Maroku.

3. ES GLOBĀLĀS PIEEJAS LĪDZSVARA ATJAUNOŠANA PĒTNIECĪBAS UN INOVĀCIJAS JOMĀ: VIRZĪBA UZ VIENLĪDZĪGIEM KONKURENCES APSTĀKĻIEM UN SAVSTARPĪBU

ES kopā ar **prioritārajiem partneriem**, piemēram, Amerikas Savienotajām Valstīm (ASV), Kanādu, Japānu, Indiju, Indiju, Vidusjūras dienvidu reģiona valstīm un Āfrikas Savienību, uzņemas **kopīgas saistības** īstenot pamatnosacījumus, kuru mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgu konkurenci apstākļus un veicināt kopīgas vērtības (sīkāku informāciju sk. 5. iedaļā).

Komisija īstenoja Regulas par pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”²⁵ 22. panta 5. un 6. punktu nolūkā aizsargāt **ES stratēģiskos aktīvus, intereses, autonomiju un drošību**. Tā izstrādāja pamatnostādnes par ārvalstu iejaukšanos, zināšanu valorizācijas pamatprincipus, **intelektuālo aktīvu pārvaldības prakses kodeksu un standartizācijas prakses kodeksu**²⁶.

Covid-19 pandēmija un strauji mainīgais ģeopolitiskais konteksts ir atklājuši nopietnus riskus, kas saistīti ar ES atkarību vairākās stratēģiskās nozarēs²⁷. Tādēļ jāpievērš uzmanība tam, kā tehnoloģiskā jauda ir sadalīta starp galvenajiem ekonomikas dalībniekiem²⁸. **Tehnoloģiskajai suverenitātei** nepieciešamas gan zinātniskas atziņas, kas nepieciešamas, lai radītu, izmantotu un izprastu kritiski svarīgas tehnoloģijas, gan piekļuve sastāvdaļām un materiāliem, kas nepieciešami, lai tehnoloģijas pārnestu no laboratorijas uz tirgu²⁹.

Lai aizsargātu ES stratēģiskos aktīvus, intereses, autonomiju un drošību, saskaņā ar Regulas par pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” 22. panta 5. punktu **dalību var ierobežot** līdz tikai dalībvalstīs iedibinātiem tiesību subjektiem vai līdz dalībvalstīs un noteiktās asociētajās valstīs vai citās trešās valstīs iedibinātiem tiesību subjektiem, kā noteikts darba programmā. Ierobežojumus var piemērot arī subjektiem, kas ir iedibināti valstīs, kuras ir atbilstīgas, bet kurus tieši vai netieši kontrolē neatbilstīga valsts, vai subjektiem, kas ir iedibināti neatbilstīgā valstī. Saskaņā ar 22. panta 5. punktu dalība tika ierobežota attiecībā uz 49 tematiem 2021.–2022. gada darba programmā un 31 tematam 2023.–2024. gada darba programmā, kas veido

²⁴ Ukraina ir arī iesaistīta *Euratom* pētniecības un mācību programmā.

²⁵ Regula (ES) 2021/695 (2021. gada 28. aprīlis), ar ko izveido pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”.

²⁶ Komisijas Ieteikums (ES) 2023/498 (2023. gada 1. marts) par Standartizācijas prakses kodeksu Eiropas pētniecības telpā un Komisijas Ieteikums (ES) 2023/499 (2023. gada 1. marts) par intelektuālo aktīvu pārvaldības prakses kodeksu zināšanu valorizācijai Eiropas Pētniecības telpā.

²⁷ Cita starpā sk.: [EU research and innovation and the invasion of Ukraine: Main channels of impact \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/euro-iss/innovation-observatory/2023/05/eu-research-and-innovation-and-the-invasion-of-ukraine-main-channels-of-impact).

²⁸ Crespi, F., Caravella, S., Menghini, M., & Salvatori, C. (2021). *European Technological Sovereignty: An emerging framework for policy strategy*. *Intereconomics*, 56(6), 348.-354. lpp.

²⁹ Edler, J., Blind, K., & Frietsch, R. (2020). *Technological Sovereignty: From Demand to Concept*. Pieejams šeit: <https://www.isi.fraunhofer.de/en/presse/2020/presseinfo-11-Technologiesouveraenitaet.html>.

attiecīgi 4 % un 3,5 % no šo darba programmu budžetiem³⁰. Regulas 22. panta 5. punkta noteikumi tika izmantoti tematiem, kas saistīti ar **kvantu pētniecību, kosmosu un kritiski svarīgām izejvielām**. Regulas 22. panta 5. punkta piemērošana ir izņēmuma gadījums un ir pienācīgi pamatota.

Ja tas ir lietderīgi un pienācīgi pamatoti, saskaņā ar Regulas par pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” 22. panta 6. punktu var iekļaut **papildu atbilstības kritērijus**, ņemot vērā konkrētas politikas prasības vai darbības būtību un mērķus. Komisija ir izmantojusi šo pantu attiecībā ar trešām valstīm gadījumos, kad tika uzskatīts, ka nav ieviesti pamatnosacījumi, kas nodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā.

Lai nodrošinātu, ka pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” ietvaros veiktās darbības atbilst piemērojamajiem drošības noteikumiem saskaņā ar Regulas par pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” 20. panta 1. punktu, Komisija ieviesa **drošības pārbaudes procedūru** projektiem, kas saistīti ar sensitīvu vai klasificētu informāciju un informāciju vai materiāliem, uz kuriem attiecas valsts drošības ierobežojumi. Pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā pieaug pieprasījums pēc drošības pārbaudes procedūras projektiem visā pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”.

Komisija publicēja pamatnostādnes par to, kā **novērst ārvalstu iejaukšanos pētniecībā un inovācijā**³¹. Minētajā dokumentā izklāstīta paraugprakse, kā atbalstīt ES augstākās izglītības iestādes un pētniecības organizācijas nolūkā aizsargāt to akadēmisko brīvību, integritāti un institucionālo autonomiju, kā arī pētniecības rezultātus un aktīvus. *G7 SIGRE* darba grupā³² Komisija kopā ar līdzīgi domājošiem partneriem izstrādāja kopīgus pētniecības drošības principus.

Lai palielinātu zināšanu radīto vērtību, Padome pieņēma Ieteikumu par **zināšanu valorizācijas pamatprincipiem**³³. Lai veicinātu zināšanu efektīvu izmantošanu un izvēršanu, kā arī lai atvieglotu piekļuvi ar intelektuālo īpašumu aizsargātiem aktīviem un to koplietošanu, ir vajadzīga zinātnieku izpratne par intelektuālo aktīvu pārvaldību, tai skaitā par intelektuālā īpašuma (IP) tiesībām. Lai uzlabotu sadarbību globālo standartu jomā, Komisija var pastiprināt koordināciju ar līdzīgi domājošiem partneriem, pamatojoties uz Komisijas ieteikumiem par **intelektuālo aktīvu pārvaldības prakses kodeksu** un par **standartizācijas prakses kodeksu**³⁴.

4. VIENOTA, GLOBĀLA RĪCĪBA, LAI KOPĀ RISINĀTU GLOBĀLAS PROBLĒMAS

4.1. Globālo centienu virzīšana uz taisnīgu zaļo pārkārtošanos

ANO konferencē par biodaudzveidību (*COP 15*) 2022. gada 18. decembrī ES palīdzēja

³⁰ Turklāt Eiropas augstas veiktspējas datošanas (*EuroHPC*) kopuzņēmums izmantoja 22. panta 5. punktu vienā darbībā savā 2023. gada darba programmā, vienā darbībā 2022. gada darba programmā un divās darbībās 2021. gada darba programmā.

³¹ Eiropas Komisija, *Tackling R&I foreign interference*, 2022. gada 14. janvāris. Šis jautājums tiek risināts arī iniciatīvas *EU Knowledge Network on China* ietvaros.

³² *G7 Working Group on the Security and Integrity of the Global Research Ecosystem, Common values and principles on research security and research integrity*, 2022. gada jūnijs.

³³ Padomes Ieteikums (ES) 2022/2415 (2022. gada 2. decembris) par zināšanu valorizācijas pamatprincipiem.

³⁴ Piemēram, starptautiskā sadarbība, izstrādājot Eirokodeksu standartus būvkonstrukciju jomā, ļauj uzlabot regulatīvās spējas un infrastruktūras kvalitāti.

pieņemt **Kunmingas un Monreālas globālo biodaudzveidības satvaru** un Starpvaldību konferencē par jūras biodaudzveidību teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas, 2023. gada 4. martā panākt vienošanos par ANO Atklātās jūras nolīgumu. Tā parakstīja **Atlantijas okeāna pētniecības un inovācijas alianses deklarāciju** par sadarbības veicināšanu okeāna pētniecības jomā Atlantijas okeānā un **Arktikas izpētes 3. ministru sanāksmes kopīgo paziņojumu** par atbalstu Arktikas izpētei. Tā arī pastiprināja iesaisti **iniciatīvā “Misija — inovācija”** un turpināja veicināt savu vadošo lomu, atbalstot **daudzpusēju sadarbību pētniecības un inovācijas jomā**, lai nodrošinātu zinātniski pamatotus risinājumus ilgtspējīgai zemes, okeānu un augsnes apsaimniekošanai, lauksaimniecībai un pārtikas sistēmām, resursu efektivitātei un aprītes ekonomikai, bioekonomikai, klimata, mežsaimniecības un biodaudzveidības politikai un Zemes novērošanai.

Komisija arī izveidoja starptautisku zināšanu pārvaldības platformu, lai apmainītos ar informāciju par standartiem, vadlīnijām un finansējuma iespējām **iniciatīvas “Jaunais Eiropas “Bauhaus””** ietvaros.

Lai aizsargātu un atjaunotu dabas kapitālu, dekarbonizētu ekonomiku un rūpniecību, izmantojot drošas un ilgtspējīgas ķimikālijas un materiālus, novērstu un samazinātu piesārņojumu, modernizētu mūsu infrastruktūru un palielinātu tās noturību, aizsargātu sabiedrības veselību un labklājību un projektētu ilgtspējīgas pārtikas un ūdens sistēmas, **Eiropas zaļā kursa īstenošanā** izšķiroša nozīme ir turpmākiem zinātnes sasniegumiem. Cenšoties veicināt taisnīgu, zaļu un iekļaujošu pārkārtošanos un saskaņā ar **stratēģiju “Global Gateway”**³⁵ un citām starptautiskām saistībām ES arī palīdzēja partnervalstīm piekļūt vides datiem un uzraudzīt progresu un ziņot par to, īstenojot iniciatīvas, kuru mērķis ir stiprināt zināšanas un spējas un stiprināt zinātnes un politikas saskarni.

Kopīgajā paziņojumā par starptautisko okeānu pārvaldību³⁶ ir uzsvērtā nepieciešamība veidot zināšanas par okeāniem, lai okeānus aizsargātu un ilgtspējīgi pārvaldītu. Ņemot vērā šo mērķi, Komisija ES vārdā parakstīja politisku deklarāciju³⁷, ar ko kopā ar Argentīnu, Brazīliju, Kanādu, Kaboverdi, Maroku, Dienvidāfriku un ASV izveido jaunu **Atlantijas okeāna pētniecības un inovācijas aliansi**. Atbilstīgi pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” misijas **“Atjaunot mūsu okeānu un ūdeņus līdz 2030. gadam”** starptautiskajam mērķam starptautiskās sadarbības pasākumi tiek īstenoti misijas Atlantijas okeāna un Arktikas bākas un Vidusjūras bākas ietvaros, kā arī ar Melnās jūras partnervalstīm.

Iniciatīvas “Misija — inovācija” ietvaros³⁸ Komisija veicināja pārejas uz tīru enerģiju paātrināšanu saskaņā ar Eiropas zaļo kursu. Kopīgi vadot Tīra ūdeņraža misiju, Komisija plāno palielināt tīra ūdeņraža izmaksu konkurētspēju, līdz 2030. gadam samazinot tā galīgās izmaksas un attīstot vismaz 100 ūdeņraža ielejas visā pasaulē. Ar pamatprogrammas

³⁵ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Global Gateway” (JOIN(2021) 30 final).

³⁶ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Kurss — ilgtspējīga zilā planēta. Kopīgs paziņojums par starptautiskās okeānu pārvaldības darbākārtību” (JOIN(2022) 28 final).

³⁷ [SKM_80822071310280 \(allatlantic2022.com\)](https://skm.80822071310280.allatlantic2022.com).

³⁸ Iniciatīva “Misija — inovācija” ir nozīmīgs starptautisks forums, kurā piedalās valstis, kas atbild par 90 % no publiskā finansējuma inovācijai enerģētikas jomā.

“Apvārsnis Eiropa” misijas “Klimatneitrālas un viedas pilsētas” atbalstu Komisija ir arī līdzvadītāja pilsētu pārkārtošanās misijai, kuras mērķis ir sadarbībā ar 300 pilsētām visā pasaulē stiprināt to neto nulles redzējumu, izvērst rīcību un paātrināt īstenošanu.

Daudzpusējā līmenī Komisija sniedza **uz pierādījumiem balstītu atbalstu politikas veidošanā**, veidoja darba kārtību un sniedza ieguldījumu vairāku organizāciju darbā, tai skaitā: Zemes novērojumu grupai nolūkā labāk izmantot Eiropas Zemes novērojumu aktīvus (piemēram, *Copernicus*); starptautiskajam bioekonomikas forumam un citiem daudzpusējās sadarbības forumiem — bioekonomikas jautājumos; Klimata pārmaiņu starpvaldību padomei — klimata zinātnes jautājumos; starpvaldību zinātnes un politikas platformai biodaudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu jomā un ANO Konvencijai par bioloģisko daudzveidību³⁹ — biodaudzveidības jautājumos; starptautiskajai ekspertu grupai resursu jautājumos un Globālajai aliansei aprites ekonomikas un resursefektivitātes jautājumos⁴⁰; ANO Pārtikas sistēmu iniciatīvai; un ANO Globālajai partnerībai augsnes jomā, izmantojot pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” misiju “Augsnes kurss Eiropai”.

Saskaņā ar **Jauno Eiropas “Bauhaus” (NEB)** Komisija izveidoja starptautisku zināšanu pārvaldības platformu informācijas apmaiņai par standartiem, vadlīnijām un finansējuma iespējām nolūkā integrēt ilgtspējas, iekļaušanas un estētikas/pieredzes kvalitātes aspektus ēkās un sabiedriskās vietās. Atsevišķas iniciatīvas ir atvērtas trešo valstu struktūrām, ievērojot atšķirīgus dalības nosacījumus: jaunā Eiropas “Bauhaus” kopiena, *NEB* laboratorija, Jaunā Eiropas “Bauhaus” balvas un *NEB* finansējuma iespējas ES programmu ietvaros⁴¹.

4.2. Digitālās pārkārtošanās veicināšana

ES pastiprināja kopīgas pētniecības darbības, it īpaši **galveno digitālo tehnoloģiju un viedo tīklu un pakalpojumu jomā**, tai skaitā pieņemot Vienoto pamataktu, ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”⁴². ES izveidoja **starptautiskas digitālās partnerības** ar Latīņameriku, Japānu, Korejas Republiku un Singapūru saskaņā ar paziņojumu “Digitālais kompass līdz 2030. gadam”⁴³ (sk. arī 5. iedaļu).

ES ir spēcīga rūpnieciskās pētniecības un izstrādes jomā, konkrēti, automobiļu, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un veselības aprūpes nozarē, un tai ir stabilas tradīcijas kvantu pētniecības un robotikas jomā. Lai gan ES ir spēcīga progresīvas ražošanas un progresīvu materiālu jomā, nepieciešams **samazināt stratēģisko atkarību tādās galvenajās tehnoloģiju jomās un vērtību ķēdēs kā mākslīgais intelekts, lielie dati, mākoņdatošana, kibernetika, droši sakari, robotika un mikroelektronika**. Digitālo tehnoloģiju regulējums,

³⁹ Komisija atbalstīs arī Globālā zināšanu atbalsta dienesta izveidi.

⁴⁰ ANO 5. Vides asamblejā tika pieņemta nozīmīga rezolūcija, kas pavēra ceļu globālam juridiski saistošam nolīgumam par plastmasas piesārņojumu.

⁴¹ [Jaunais Eiropas “Bauhaus”](#): skaisti, ilgtspējīgi, kopā (europa.eu).

⁴² Padomes Regula (ES) 2021/2085 (2021. gada 19. novembris), ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” un atceļ Regulas (EK) Nr. 219/2007, (ES) Nr. 557/2014, (ES) Nr. 558/2014, (ES) Nr. 559/2014, (ES) Nr. 560/2014, (ES) Nr. 561/2014 un (ES) Nr. 642/2014 (OV L 427, 30.11.2021., 17. lpp.).

⁴³ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Digitālais kompass līdz 2030. gadam — Eiropas ceļam digitālajā gadu desmitā” (COM(2021) 118 final).

pārvaldība un standartizācija būs izšķiroši faktori, kas ļaus maksimāli palielināt digitālās iespējas, vienlaikus samazinot to radītās problēmas vai apdraudējumus⁴⁴.

ES atbalsta jaunattīstības un jaunietekmes valstis, īpašu uzmanību pievēršot Āfrikai, veicinot digitālo savienojamību, izmantojot **digitālās ekonomikas pasākumu kopumu**, ko finansē ar **Eiropas komandas iniciatīvām**⁴⁵. Šie pasākumu kopumi ir izstrādāti, lai veicinātu cilvēkcentrētu digitālās attīstības modeli. ES ir arī palielinājusi atbalstu **platjoslas izvēršanas un savienojamības projektiem** un izveidojusi reģionālus datu centrus uz kosmosu balstītu pakalpojumu sniegšanai **Āfrikā, Latīņamerikā un Karību jūras reģionā, kā arī Āzijā** saskaņā ar stratēģiju “Global Gateway”⁴⁶. Progress tika panākts arī, izveidojot digitālās attīstības centra (*D4D*)⁴⁷ reģionālās filiāles, it īpaši Āfrikā, Latīņamerikā un Karību jūras reģionā, kā arī Āzijā un Klusā okeāna reģionos. Lai novērstu digitālo plaisu un panāktu iekļaujošu digitālo pārveidi reģionā, ES pastiprināja abu reģionu digitālo partnerību, 2023. gadā uzsākot digitālo aliansi ar Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīm.

Veidojot partnerības un koalīcijas ar līdzīgi domājošām valstīm, ES var veidot ētiskus, drošus un iekļaujošus starptautiskos tehnoloģiju standartus⁴⁸. **ES ir bijusi globāla tendencu noteicēja starptautiskās diskusijās** par datu aizsardzību (Vispārējā datu aizsardzības regula, Datu pārvaldības akts), platformu ekonomiku (Digitālo pakalpojumu akts, Digitālo tirgu akts), cilvēkcentrētu uzticamu mākslīgo intelektu (Mākslīgā intelekta akts) un par tiesībām un brīvībām tiešsaistē (Mediju brīvības akts, Deklarācija par interneta nākotni, Eiropas deklarācija par digitālajām tiesībām un principiem). Tā ir risinājusi sarunas daudzpusējās struktūrās⁴⁹ nolūkā uzlabot digitālās ekonomikas darbību visā pasaulē un popularizēt ES vērtības visā pasaulē. Tā veicina globālu, atvērtu, stabilu un drošu kibertelpu, kas balstīta uz starptautisko tiesību un nesaistošu normu, noteikumu un atbildīgas valsts rīcības principu ievērošanu.

4.3. Sadarbības stiprināšana globālās veselības jomā

Komisija pieņēma **ES globālās veselības stratēģiju un pirmo ziņojumu par gatavības stāvokli veselības jomā**, sniedzot ieguldījumu vidēja termiņa un ilgtermiņa programmā veselības drošības un sagatavotības jomā un stiprinot veselības aprūpes sistēmu.

Komisija ar Izmēģinājumu koordinācijas padomes starpniecību veicināja ES finansēto Eiropas platformas izmēģinājumu starptautisko koordināciju. Tā turpināja sadarbību ar **Covid-19 apkarošanas rīku pieejamības paātrināšanas iniciatīvu (ACT-A)**, finansēja Covid-19 un citu infekcijas slimību pētniecību un atbalstīja **Epidēmijgatavības inovāciju koalīciju (CEPI)**.

ES izveidoja trešo **Eiropas un jaunattīstības valstu klīnisko pārbaužu partnerības**

⁴⁴ Cagnin, C., Muench, S., Scapolo, F., Störmer, E., Vesnic-Alujevic, L. *Shaping and securing the EU's open strategic autonomy by 2040 and beyond*. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2021. gads.

⁴⁵ Iniciatīva “Eiropas komandas” apvieno ES, dalībvalstu, finanšu iestāžu un privātā sektora resursus.

⁴⁶ Skaidri piemēri ir *BELLA* (Eiropas un Latīņamerikas saiknes veidošana) un *Copernicus* centru paplašināšana Latīņamerikas valstīs un Filipīnās.

⁴⁷ <https://d4dhub.eu/>.

⁴⁸ Padomes secinājumi par ES digitālo diplomātiju, dokuments Nr. 11406/22.

⁴⁹ Piemēram, G7, G20, ESAO, Starptautiskā Telesakaru savienība, Starptautiskā Standartizācijas organizācija, Starptautiskā elektrotehnikas komisija, Elektrotehnikas un elektronikas inženieru institūts.

(EDCTP) programmu kā kopuzņēmumu pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” ietvaros, lai novērstu infekcijas slimības un ārkārtas situācijas sabiedrības veselības jomā Subsahāras Āfrikā.

ES globālās veselības stratēģijā⁵⁰ pētniecība un inovācija, kā arī digitalizācija un kvalificēts darbspēks ir minēti kā galvenie labākas veselības veicinātāji. Šo stratēģiju papildināja pirmais ziņojums par gatavības stāvokli veselības jomā⁵¹, kurā uzsvērts progress, kas kopš Covid-19 pandēmijas sākuma panākts **gatavības un reaģēšanas jomā**, īpašu uzmanību pievēršot medicīniskajiem pretpasākumiem.

Eiropas partnerību un starptautisko alianšu ietvaros⁵² Komisija turpināja sadarbību ar **Covid-19 apkarošanas rīku pieejamības paātrināšanas iniciatīvu (ACT-A)**⁵³ un ar līdzīgi domājotām starptautiskām veselības pētniecības un inovācijas finansēšanas organizācijām Eiropā un ārpus tās. Komisija pastiprināja sagatavošanās darbus jaunām Eiropas partnerībām ar starptautiskiem partneriem⁵⁴ un turpināja atbalstīt starptautiskās saistības reģionālā līmenī, piemēram, ES un Āfrikas *PerMed* iniciatīvu starp ES un Āfrikas valstīm⁵⁵.

Programma “Global Health EDCTP3” ir trešā **Eiropas un jaunattīstības valstu klīnisko pārbaužu partnerības** programma, kas izveidota kā kopuzņēmums pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” ietvaros⁵⁶. Pieaugot dalībnieku skaitam (pašlaik no 15 Eiropas valstīm un 25 Āfrikas valstīm), kopuzņēmuma mērķis ir paātrināt jaunu un uzlabotu veselības aprūpes tehnoloģiju produktu klīnisko izstrādi ar nabadzību saistītu un novārtā atstātu infekcijas slimību, arī (atkārtotu) jaunu slimību, identificēšanai, ārstēšanai un profilaksei Subsahāras Āfrikā. Attiecībā uz visām “Global Health EDCTP3” dotācijām ir noteikts, ka saņēmējiem jānodrošina, lai klīniskajos pētījumos izstrādātie produkti vai pakalpojumi sabiedrībai būtu pieejami ar taisnīgiem un saprātīgiem nosacījumiem un par pieņemamu cenu.

4.4. Inovācijas veicināšana

Paziņojumā par globālo pieeju ir atzīta starptautiskās sadarbības nozīme inovācijā un tiek veicinātas abpusēji izdevīgas starptautiskas inovācijas partnerības ar valstīm un reģioniem, kas piedāvā abpusēju atvērtību darījumdarbībai un investīcijām, piemēram, ar ieinteresētajām personām ASV (Silikona ielejā) un Āfrikā (ĀS un ES inovācijas programma).

⁵⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_22_7153.

⁵¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_22_7154.

⁵² It īpaši: starptautisko veselības pētniecības organizāciju vadītāju neformālais tīkls; globālā pētniecības sadarbība infekcijgatavībā; globālā alianse hronisku slimību jomā, Starptautiskais reto slimību pētniecības konsorcijs un Starptautiskais konsorcijs personalizētās medicīnas jomā. Komisija arī atbalstīja iniciatīvu “Epidemioloģiskā informācija publiskos avotos” (*EIOS*).

⁵³ <https://www.who.int/publications/m/item/act-accelerator-outcomes-report--2020-22>.

⁵⁴ Tas ietver: kopīgas plānošanas iniciatīvu mikrobu rezistences jomā un jaunu nākotnes Eiropas partnerību mikrobu rezistences jomā; kopīgas plānošanas iniciatīvu neirodeģeneratīvo slimību jomā, Eiropas Kopīgo programmu reto slimību jomā un jaunu nākotnes Eiropas partnerību reto slimību jomā.

⁵⁵ [ES un Āfrikas *PerMed* projekta](#) mērķis ir izveidot saikni starp Eiropu un Āfriku personalizētās medicīnas jomā.

⁵⁶ <https://www.globalhealth-edctp3.eu/>.

Jaunās **Eiropas Inovācijas programmas**⁵⁷ starptautiskā dimensija palīdz veicināt, piesaistīt un noturēt talantus visā pasaulē un iesaistīt galvenos starptautiskos partnerus attiecīgo iniciatīvu īstenošanā. Šim nolūkam ir nepieciešams uzlabots regulējums ārvalstu uzņēmēju piesaistīšanai, arī labvēlīgāka attieksme pret pašu kapitālu, vienkāršotas procedūras iekļaušanai sarakstā, vairāk kapitāla, kas pieejams no institucionālajiem investoriem, un lielākas iespējas sievietēm riska ieguldījumu jomā.

ES globālo ietekmi inovācijas jomā vēl vairāk stiprina Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) darbība, kas nesēn atjaunināja savu stratēģisko satvaru⁵⁸ saskaņošanai ar paziņojumu par globālo pieeju. Vienlaikus Eiropas Inovācijas padome (EIP) popularizē savu aizjūras tirdzniecības izstāžu programmu, kas palīdz EIP saņēmējiem popularizēt savu komercializācijas stratēģiju ārvalstu tirgos un izmantot darījumdarbības iespējas populārākajās starptautiskajās tirdzniecības izstādēs.

5. SADARBĪBAS ATTĪSTĪŠANA AR PRIORITĀRAJĀM VALSTĪM UN REĢIONIEM

Vairāk nekā 20 % no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” tematiem bija īpaši **vērsti uz starptautisko sadarbību, veicinot sinerģiju ar citām ES programmām**, konkrēti, ar Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu (*NDICI*).

Nemot vērā sekas, ko radījis Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, Komisija galveno uzmanību pievērša **īpašiem atbalsta pasākumiem Ukrainai** un veicināja tās dalību programmā “Apvārsnis Eiropa” un *Euratom*, kā arī izveidoja pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” biroju Kijivā. ES un Ukrainas nolīgums par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā tika atjaunots 2022. gadā, un tas stājās spēkā 2019. gada 8. novembrī uz pieciem gadiem.

Pirmo reizi pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” ir iesaistīti visi **Rietumbalkānu partneri**. Sadarbība ir vērsta uz Rietumbalkānu programmas īstenošanu inovācijas, pētniecības, kultūras, izglītības, jaunatnes un sporta jomā⁵⁹.

Pamatojoties uz pašreizējām diskusijām par **kopīgo ceļvedi ES un Ķīnas sadarbībai zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā**, ES un Ķīna sadarbosies divās pētniecības pamatiniciatīvās abpusēju interešu jomās, vienlaikus izmantojot ierobežotu pieeju ar inovāciju saistītām darbībām.

ES kopā ar Āfrikas Savienību (ĀS) ir izstrādājusi **ĀS un ES kopīgas inovācijas programmu** un apstiprinājusi **Savienības Vidusjūrai** ministru deklarāciju. Saskaņā ar pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” tā uzsāka īpašu “Āfrikas iniciatīvu” un “Vidusjūras iniciatīvu”, katrai nodrošinot ES kopējās investīcijas aptuveni 300 miljonu EUR apmērā.

ES ir pastiprinājusi divpusējās attiecības ar **Amerikas Savienotajām Valstīm** ES un ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padomē, ar **Kanādu, Jaunzēlandi un Korejas Republiku**, it īpaši risinot sarunas par iesaistīšanos pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, ar **Japānu**, arī saistībā ar Japānas G7 prezidentūru 2023. gadā, un ar **Indiju**, izveidojot ES un Indijas

⁵⁷ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauna Eiropas inovācijas programma” (COM(2022) 332 final).

⁵⁸ [20190605-gb57-17-strategic framework for eit community global outreach activities.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eip/20190605-gb57-17-strategic-framework-for-eit-community-global-outreach-activities.pdf).

⁵⁹ [EU and the Western Balkans launch a joint strategy to strengthen cooperation in innovation, research, education, culture, youth and sport \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eip/eu-and-the-western-balkans-launch-a-joint-strategy-to-strengthen-cooperation-in-innovation-research-education-culture-youth-and-sport).

Tirdzniecības un tehnoloģiju padomi.

Komisija turpināja īstenot **ES un CELAC⁶⁰ stratēģisko ceļvedi zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā 2021.–2023. gadam** un 2023. gada otrajā pusē apspriedīs turpmāko sadarbību. ES ir arī apstiprinājusi rīcības plānu 2023.–2027. gadam **ASEAN un ES stratēģiskās partnerības** īstenošanai un apņēmusies veicināt sadarbību **Indijas un Klusā okeāna reģionā**, arī ar Austrāliju, Korejas Republiku, Jaunzēlandi un Singapūru.

5.1. Sadarbības stiprināšana ar industrializētām trešām valstīm un jaunās tirgus ekonomikas valstīm

Saskaņā ar mērķi, kas noteikts paziņojumā par globālo pieeju un kopīgajā paziņojumā “Jauna ES un ASV programma globālām pārmaiņām”, ievērojami ir pastiprināta sadarbība ar **Amerikas Savienotajām Valstīm⁶¹**. ES un ASV samītā 2021. gada jūnijā oficiāli tika izveidota ES un ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padome (ES un ASV *TTC*), kā rezultātā tika izveidotas jaunas un aktīvas darba plūsmas standartu noteikšanas, kvantu un mākslīgā intelekta un ar klimatu un tīrām tehnoloģijām saistītu pētījumu jomā. ES un ASV *TTC* klimata un tīro tehnoloģiju darba grupai īstenojot aktīvu darbu pie elektromobilitātes un sadarbības ar viedtīkliem, tika sagatavoti ieteikumi publiskas elektromobilitātes uzlādes infrastruktūras ieviešanai.

Saskaņā ar daudzšķautņaino pieeju, kas pausta kopīgajā paziņojumā “ES un Ķīna — stratēģiska perspektīva”⁶², Komisija ir vēl vairāk pastiprinājusi centienus izvērtēt **sadarbību ar Ķīnu pētniecības un inovācijas jomā**. Turpinās diskusijas par kopīgu ceļvedi ES un Ķīnas turpmākai sadarbībai zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā, tai skaitā par pamatnosacījumu kopumu. ES un Ķīnas sadarbība pētniecības un inovācijas jomā atspoguļo to, ka sistēmiskā sāncensība ir kļuvusi nozīmīgāka un ka diskusijās par ceļvedi pozitīvi rezultāti vērojami attiecībā uz pamatnosacījumiem, kas saistīti ar pētniecību⁶³, savukārt attiecībā uz pamatnosacījumiem, kas saistīti ar inovāciju, vērojams progressa trūkums⁶⁴. Tādējādi **pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” 2023.–2024. gada darba programmā** ES un Ķīnas sadarbība pētniecības un inovācijas jomā turpinās, īstenojot divas pētniecības pamatiniciatīvas – vienu par pārtiku, lauksaimniecību un biotehnoloģijām un otru par klimata pārmaiņām un biodaudzveidību. Tomēr, ņemot vērā nopietnās bažas par pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” radītā intelektuālā īpašuma izmantošanu, tika piemērots Regulas par pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” 22. panta 6. punkts, lai novērstu Ķīnas subjektu dalību inovācijas darbībās⁶⁵.

⁶⁰ CELAC ir Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopiena.

⁶¹ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei un Padomei “Jauna ES un ASV programma globālām pārmaiņām” (JOIN(2020) 22 final).

⁶² Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei un Padomei “ES un Ķīna — stratēģiska perspektīva” (JOIN(2019) 5 final).

⁶³ Tie ietver atvērto zinātni, pētniecības ētiku un integritāti, pētnieku mobilitāti un dzimumu līdztiesību pētniecībā un inovācijā.

⁶⁴ Tie ietver intelektuālā īpašuma tiesības, pirmsnormatīvo pētniecību, atbilstības novērtēšanu un standartizāciju, piekļuvi valsts iepirkumiem, taisnīgu un pārredzamu tiesisko regulējumu.

⁶⁵ Inovācijas darbības ir darbības ar augstu tehnoloģiskās attīstības līmeni un tuvāk tirgum.

Savstarpēji prioritārās jomās, piemēram, veselības aprūpes un zaļās un digitālās pārkārtošanās jomā, turpinājās sadarbība ar Kanādu, Austrāliju un Jaunzēlandi. Saskaņā ar ES stratēģiju sadarbībai ar Indijas un Klusā okeāna reģionu Komisija ir noslēgusi starptautiskas digitālās partnerības⁶⁶ ar **Japānu, Korejas Republiku un Singapūru**. Līdz ar ES un Indijas Tirdzniecības un tehnoloģiju padomes⁶⁷ izveidi, kas koncentrēsies uz digitālajām, zaļajām un tīras enerģijas tehnoloģijām, kā arī uz tirdzniecību un noturīgām vērtības ķēdēm, sadarbība ar **Indiju** ir kļuvusi dinamiskāka. Indija ir arī piekritusi izveidot līdzfinansēšanas mehānismu konkrētiem tematiem pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” 2023.–2024. gada darba programmā.

ES un Brazīlijas sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā uz pieciem gadiem tika atjaunots divpusējais zinātnes un tehnoloģiju nolīgums un parakstīta administratīva vienošanās ar trim Brazīlijas pētniecības finansēšanas aģentūrām, lai izveidotu līdzfinansēšanas mehānismu Brazīlijas subjektiem, kas piedalās pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”. Pateicoties **ES un Meksikas** divpusējai sadarbībai, tika uzsākta iniciatīva “Puerta Horizonte Europa-Mexico”, kas nodrošina atbalstu un līdzfinansējumu Meksikas dalībai programmā “Apvārsnis Eiropa”, savukārt administratīvo vienošanos ar **Argentīnu** par *Copernicus* paredzēts parakstīt 2023. gadā. Divpusējais **ES un Čīles** nolīgums par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā tika automātiski pagarināts līdz 2027. gadam.

5.2. Sadarbības integrēšana ES kaimiņvalstīs

Rietumbalkānu programmas īstenošana inovācijas, pētniecības, kultūras, izglītības, jaunatnes un sporta jomā noritēja sekmīgi. Programmas mērķis ir veicināt zinātnisko izcilību un reformēt reģiona izglītības sistēmas, radot iespējas jauniešiem un palīdzot novērst intelektuālā darbaspēka emigrāciju. Pirmo reizi programmā “Apvārsnis Eiropa” ir iesaistīti visi Rietumbalkānu partneri.

Savienības Vidusjūrai pirmajā ministru konferencē par pētniecību un inovāciju tika apstiprināti trīs pētniecības un inovācijas ceļveži veselības, klimata pārmaiņu un atjaunīgās enerģijas jomā⁶⁸. Ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” 2023.–2024. gada darba programmu tika uzsākta “Vidusjūras iniciatīva”, kas vērsta uz klimata pārmaiņām un atjaunīgo enerģiju un veicina **Vidusjūras dienvidu reģiona valstīs** iedibinātu subjektu dalību. Sadarbība pētniecības un inovācijas jomā turpinās, izmantojot pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” misiju “Mūsu okeāna un ūdens resursu atjaunošana līdz 2030. gadam”, iniciatīvu “BlueMed”, Ilgtspējīgas zilās ekonomikas partnerību un partnerību pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā (*PRIMA*)⁶⁹.

Ņemot vērā Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, **Austrumu partnerības reģionālā sadarbība pētniecības un inovācijas jomā** izrādījās svarīgāka nekā jebkad agrāk, lai reģionā

⁶⁶ Galvenie temati, kas iekļauti katras partnerības darbības jomā: Pusvadītāju piegādes ķēžu izturētspēja; 5G/6G; Kiberdrošība; Platformu, datu un mākslīgā intelekta regulējums; Digitālā tirdzniecība; Digitālā identitāte un digitālie paraksti; Digitālo prasmju trūkuma novēršana un digitāla iekļaušana.

⁶⁷ [ES un Indija: jaunā Tirdzniecības un tehnoloģiju padome \(europa.eu\)](https://europa.eu).

⁶⁸ [UfM-Ministerial-Declaration-RI-EN-270622.pdf \(ufmsecretariat.org\)](https://ufmsecretariat.org).

⁶⁹ Sk. attiecīgi: <http://www.bluedmed-initiative.eu/>, <https://bluepartnership.eu/> un [PRIMA: Partnerība pētniecības un inovācijas jomā Vidusjūras reģionā \(prima-med.org\)](https://prima-med.org).

veicinātu pētniecības un inovācijas vērtības un principus. Austrumu partnerības pētniecības un inovācijas dimensijas mērķis ir palielināt partnervalstu inovācijas spējas, tās vairāk integrējot ES pētniecības un inovācijas sistēmās, ņemot vērā Gruzijas, Moldovas un Ukrainas eiropisko perspektīvu.

Turpinās sadarbība pētniecības un inovācijas jomā ar **Šveici** un **Apvienoto Karalisti (AK)**; AK gadījumā sadarbības iespējas vēl vairāk uzlabotos pēc tam, kad pabeigtu tās iesaistīšanās procesu programmā “Apvārsnis Eiropa”.

5.3. ES partnerību padziļināšana ar Āfriku, Latīņameriku un Karību jūras reģionu un Dienvidaustrumāziju

Komisija ir izpildījusi apņemšanos palielināt atbalstu sadarbībai ar Āfriku pētniecības un inovāciju jomā, kopā ar Āfrikas Savienības (ĀS) Komisiju un dalībvalstīm izstrādājot projektu kopīgai **ĀS un ES inovācijas programmai**. Šī darba kārtība tika atzīta ES un ĀS valstu un valdību vadītāju 2022. gada februārī notikušā sestā samita noslēguma deklarācijā, apspriesta ieinteresēto personu dialogā 2022. gada novembrī un apstiprināta augsta ranga amatpersonu sanāksmē 2023. gada 4. maijā. Pēc sekmīgi īstenotās “Āfrikas iniciatīvas” saskaņā ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” 2021.–2022. gada darba programmu Komisija ir pieņēmusi jaunu “Āfrikas iniciatīvu II” saskaņā ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” 2023.–2024. gada darba programmu⁷⁰. Turklāt Komisija izveidoja Āfrikas zināšanu platformu⁷¹, kas ir vārteja datiem un informācijai par Āfrikas sociālo, ekonomisko un vidisko attīstību nolūkā atbalstīt integrētu analīzi politikas veidošanas vajadzībām.

“Global Gateway” Āfrikas un Eiropas investīciju pakete, par kuru tika paziņots iepriekš minētajā ES un ĀS sestajā samitā, atbalsta ĀS un ES inovācijas programmu, reģionālos izcilības centrus zaļās pārkārtošanās jomā Subsahāras Āfrikā, Zemes novērošanas un kosmosa tehnoloģijas un investīcijas izglītībā un digitālajā savienojamībā⁷². Saskaņā ar *NDICI*⁷³ prioritātēm tiek izstrādātas pamatiniciatīvas, piemēram, ES un ĀS datu pamatiniciatīva, Āfrikas un Eiropas digitālās inovācijas tilts, *EurAfrica Gateway* Āfrikas krastu savienošanai un nākotnes optiskās šķiedras kabeļu tīkls reģionālās digitālās infrastruktūras uzlabošanai Rietumāfrikā, Austrumāfrikā un Dienvidāfrikā. Citi piemēri ir Eiropas komandas iniciatīvas par zāļu, vakcīnu un veselības aprūpes tehnoloģiju ražošanu un pieejamību; par seksuālo un reproduktīvo veselību un tiesībām Subsahāras Āfrikā; par veselības drošību / *OneHealth*; par digitālās veselības un sabiedrības veselības institūtiem.

Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienā (CELAC) galvenā uzmanība tika pievērsta ES un *CELAC* stratēģiskā ceļveža īstenošanai zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā 2021.–2023. gadam⁷⁴. Pirmais ES un *CELAC* valstu un valdību vadītāju samits astoņu

⁷⁰ Piemēram, Komisija turpināja izstrādāt ES un Āfrikas Savienības ilgtermiņa kopīgo pētniecības un inovācijas partnerību atjaunīgās enerģijas jomā un paplašināja tās darbības jomu, attiecinot to arī uz atjaunīgo ūdeņradi.

⁷¹ [Āfrikas platforma \(europa.eu\)](https://europa.eu).

⁷² Digitālā savienojamība ir vērsta uz Eiropas un Āfrikas savienošanu ar zemūdens kabeļiem, Āfrikas reģionu savienošanu ar optiskās šķiedras maģistrālēm un to reģionu savienošanu ar satelītsakariem, kuros pakalpojumi netiek nodrošināti, kā arī uz atbalstu digitālās inovācijas ekosistēmām reģionā.

⁷³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/947 (2021. gada 9. jūnijs), ar ko izveido Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu “Eiropa pasaulē”.

⁷⁴ [ES un CELAC stratēģiskais ceļvedis 2021.–2023. gadam.](#)

gadu laikā notiks 2023. gada 17. un 18. jūlijā, un pēc tam 2023. gada otrajā pusē notiks ES un CELAC kopīgās iniciatīvas pētniecības un inovācijas jomā augsta ranga amatpersonu sanāksme, kas bruģēs ceļu ministru sanāksmei par pētniecību un inovāciju.

Kopīgajā līderu paziņojumā⁷⁵ **ES un ASEAN jubilejas samitā** 2022. gada 14. decembrī pausts aicinājums padziļināt sadarbību izglītības, zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas jomā. Tajā tika arī apstiprināts 2023.–2027. gada rīcības plāns ASEAN un ES stratēģisko partnerību⁷⁶ īstenošanai, kurā zaļās tehnoloģijas, kosmos un jūras teritorijas ir uzsvērtas kā pētniecības un inovācijas sadarbības prioritātes. ES ir paziņojusi par 10 miljardu EUR investīciju paketes uzsākšanu ASEAN reģionā saskaņā ar “Global Gateway”, izmantojot Eiropas komandas pieeju, tādējādi veicinot ES mērķu sasniegšanu Indijas un Klusā okeāna reģionā.

5.4. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekas

Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir starptautisko tiesību pārkāpums, kas apdraud gan Eiropas, gan globālo drošību un stabilitāti. **ES nolēma neiesaistīties turpmākā pētniecības un inovācijas sadarbībā ar Krievijas struktūrām.** Krievijas publiskā sektora struktūru dalība pašreizējos vai turpmākajos projektos tika izbeigta.⁷⁷ Sankcijas un pasākumi izslēdz no dalības programmā jebkādā statusā visas juridiskās personas, kas iedibinātas Krievijā, Baltkrievijā vai Ukrainas valdības nekontrolētās teritorijās. Tomēr fiziskas personas, kas iedibinātas Krievijā, Baltkrievijā vai Ukrainas valdības nekontrolētās teritorijās, joprojām var piedalīties Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktajās darbībās, kas ļauj uzturēt tiešus **personiskus kontaktus** ar Krievijas un Baltkrievijas zinātnieku aprindām. Šajā kontekstā saskaņā ar G7 zinātnes ministru 2022. gada jūnija paziņojumu tiek atzīta to Krievijas un Baltkrievijas zinātnieku situācija, kuri ir nonākuši grūtībās, jo viņi iebilst pret karu vai režīmu⁷⁸.

Komisija galveno uzmanību pievērta **īpašu Ukrainas atbalsta pasākumu** izveidei⁷⁹ un veicināja Ukrainas dalību pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” un *Euratom* uzaicinājumos. Darbu zaudējušos pētniekus no Ukrainas atbalsta īpaša stipendiju programma *MSCA4 Ukraine*, kas viņiem nodrošina iespēju turpināt pētniecības darbu ES. 2022. gadā uz pieciem gadiem (ar atpakaļejošu spēku no 2019. gada 8. novembra) tika atjaunots ES un Ukrainas nolīgums par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā. Atbilstīgi mainīgajam politiskajam kontekstam Komisija turpinās koordinēt darbību ar dalībvalstīm un aizstāvēt pētniecības un inovācijas lomu politiskajā un operatīvajā satvarā, kas saistīts ar Ukrainas

⁷⁵ [eu-asean-leaders-statement.pdf \(europa.eu\)](#).

⁷⁶ [Plan of Action to Implement the ASEAN-EU Strategic Partnership \(2023-2027\).pdf \(europa.eu\)](#).

⁷⁷ Tika izbeigta 117 Krievijas (publisku vai sabiedrisku) struktūru dalība, galvenokārt pamatojoties uz piekto sankciju paketi, sk. 5.1 pantu Padomes Regulā (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs) par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā (OV L 229, 31.7.2014., 1. lpp.). Minētajā pantā ir paredzēti daži izņēmumi, piemēram, attiecībā uz sadarbību kosmosa un kodolenerģijas jomā. 2022. gadā tika izbeigta 37 Baltkrievijas pārstāvju dalība pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, pamatojoties uz [Padomes Regulu \(ES\) 2021/1986 \(2021. gada 15. novembris\)](#), ar ko groza [Regulu \(EK\) Nr. 765/2006 par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz Baltkrieviju](#).

⁷⁸ [Microsoft Word — G7 zinātnes ministru deklarācija_20220613 \(bundesregierung.de\)](#).

⁷⁹ [ERA4Ukraine](#) piedāvā pārskatu par visām pašreizējām darbībām Eiropas un valstu līmenī, arī par [MSCA4Ukraine](#), [EPP darba piedāvājumiem un JRC-EUI \(Eiropas Universitātes institūta\) stipendiju programmu](#).

atvēršanu un rekonstrukciju, kā tas uzsvērts arī G7 zinātnes un tehnoloģiju ministru 2023. gada maija paziņojumā⁸⁰.

6. SECINĀJUMI

Šis pirmais divgadu ziņojums par globālās pieejas īstenošanu pētniecības un inovācijas jomā liecina par to, ka ES ir guvusi ievērojamus panākumus, īstenojot paziņojumā par globālo pieeju noteiktos pasākumus un stiprinot Eiropas pozīciju pasaulē. ES saglabāja atvērtību starptautiskajā sadarbībā pētniecības un inovācijas jomā un veicināja daudzpusēju dialogu par vērtībām un principiem. Tā sekmīgi īstenoja jaunus noteikumus par trešo valstu iesaistīšanos pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”. ES izstrādāja kopīgas saistības ar starptautiskajiem partneriem, palīdzot veidot globālo pārvaldību. Tā pārliecinoši sargāja savus stratēģiskos aktīvus, intereses, autonomiju un drošību, vienlaikus stiprinot ES atvērto stratēģisko autonomiju. ES izmantoja savu vadošo lomu, veicinot daudzpusēju sadarbību pētniecības un inovācijas jomā nolūkā sniegt zinātniski pamatotus risinājumus, kas veicinātu taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos, kā arī veselības drošību, sagatavotību un reaģēšanas spējas krīzes situācijās, vienlaikus attīstot starptautiskas partnerības stratēģiskās atkarības samazināšanai galvenajās tehnoloģiju jomās un vērtības ķēdēs. Tā izveidoja starptautiskas inovācijas partnerības ar valstīm un reģioniem, kas piedāvā abpusēju atvērtību darījumdarbībai un investīcijām.

Nemot vērā sarežģīto un dinamiski mainīgo ģeopolitisko vidi, ko saasināja Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, globālā pieeja pētniecībai un inovācijai pierādīja savu efektivitāti un nozīmīgumu un joprojām ir piemērots stratēģiskais satvars starptautiskajai sadarbībai pētniecības un inovācijas jomā. Zinātnei un tehnoloģijai ārpolitikā ir arvien lielāka nozīme. Jācenšas panākt lielāku sinerģiju ar ES ārējo darbību, konkrēti ar “Global Gateway”. Turklāt būtu jāapsver turpmākas pārdomas par to, kā veicināt zinātnes diplomātiju Eiropā. Visbeidzot, Komisija turpinās uzraudzīt paziņojuma par globālo pieeju īstenošanu un sniegs ziņojumu Padomei un Eiropas Parlamentam otrajā divgadu ziņojumā, kas jāiesniedz 2025. gadā.

⁸⁰ https://www8.cao.go.jp/cstp/kokusaiteki/g7_2023/230513_g7_communique.pdf.